

Digitalt berättande – ett verktyg för meningsskapande och självinsikt

Micaela Strömberg

Genom ett digitalt berättande kan man via foton, ljud och musik uttrycka sina känslor, sin personlighet eller något annat man känner för. Man kanske under processen hamnar tampsas med frågor om en själv och man kanske till och med hittar svar. Min egen DigiTale förde mig in på nya tankebanor om vem jag egentligen är. (Studerande 3, workshop1.)

I den här översikten kommer jag att behandla det digitala berättandet utgående från metoden DigiTales. En DigiTale är en audiovisuell berättelse på några minuter, där berättaren med egen röst och fotografier förmedlar en för honom eller henne viktig livserfarenhet. Jag behandlar metodens möjligheter att främja meningsskapande hos aktören, detta utgående från yrkeshögskolestuderandes erfarenheter. Jag diskuterar även metodens möjligheter att främja delaktighet och synliggöra individen. Synliggörandet av aktören antar jag att har en stark koppling till självutveckling och empowerment.

Översikten baserar sig på mina erfarenheter som lektor i medborgaraktivitet och ungdomsarbete vid Yrkeshögskolan Novia, där jag hållit två workshops i DigiTales-metoden. I den första workshopen deltog 14 andra- och tredje års studerande i medborgaraktivitet och ungdomsarbete, som gick studiehelheten ”Skapande verksamhet” där workshopen ingick. Av dessa lämnade 11 studerande in portfolios, som jag med tillåtelse av de studerande använt som material i

översikten. Jag har analyserat de studerandes portfolios genom tematisering både inför och under genomläsningen. Tematiseringen gjorde jag enligt områdena: empowerment/kompetensutveckling, självinsikt, val av ämne/integritet, igenkännande/delaktighet, metodens användbarhet och teoretisk reflektion. I översikten analyserar jag alla förutom de två sistnämnda temaområdena. Översikten baserar sig även på mina erfarenheter från den andra workshopen i DigiTales som jag höll för fyra tredje årets socionomstuderande med inriktningen samhällsinriktat arbete. Även en fjärde årets studerande i medborgaraktivitet och ungdomsarbete anslöt sig till workshopgruppen. I samband med workshoparna fördes en avslutande utvärderingsdiskussion, där jag antecknat och analyserat de studerandes kommentarer, med avseende på den senare workshopen. Frågorna jag bad dem reflektera över i utvärderingen var: Vad gick bra i skapandet av min DigiTale?, Vad lärde jag mig av de andras berättelser?, Vilken kunskap tar jag med mig utgående från workshopveckan?, Hur ser jag på kopplingen mellan DigiTales och en teoretisk referensram? Utvärderingsdiskussionen analyserade jag enligt samma tematisering som vid genomläsningen av studerandenas portfolios. Jag fick dessutom tillgång till en av de socionomstuderandes portfolio, vilken jag också använt mig av i översikten.

Upplägget för de en vecka långa workshoparna var likartat, de inleddes med en mer teoretisk dag med genomgång av vad digitalt berättande är och en teoretisk introduktion om socialkonstruktivism, konstruktivism och teorin om livsrum. Övningar i manusskrivande och fotografering ingick också för att inspirera de studerande och få dem komma igång med arbetet. Dessa övningar presenterades och diskuterades i grupp. De återstående dagarna arbetade de studerande individuellt, men med stöd av gruppen i form av gemensamma diskussioner, som oftast hölls som inledning och avslutning på dagarna. Workshoparbetet kulminerade i en avslutande filmfestival då de studerande under festliga former, festklädda och med röd matta och pommac som rekvisita förevisade sina produkter inför inbjudna gäster. Därefter hölls ännu en avslutande utvärderingsdiskussion.

Meningskapande och självinsikter

Fyra av de studerande beskrev i sina portfolios, liksom i de avslutande diskussionerna efter workshopveckorna, den självutveckling som de upplevt i skapandet av en DigiTale. Det inledande citatet belyser en av dessa studerandes upplevelser. Några av de studerande betonade det inledande arbetet och hur detta arbetsskede satte igång tanke- och minnesprocesser för dem. I det här skedet aktualiserades även valet av tema, där en studerande beskriver hur hon valde sitt tema: att berätta om sin barndom *för att bättre förstå sina värderingar och tankar*. I samband med valet av tema fortsätter de individuella övervägandena, då flertalet studerande beskriver hur de reflekterat över *förhållandet mellan att vara personlig men ändå inte för privat eller intim i sin berättelse*.

Denna aspekt av det digitala berättandet relaterar jag till integritet, som jag ser som en mycket viktig kompetens, både privat och professionellt för både samhällspedagoger och socionomer. Samtidigt måste berättelsen vara personlig och äkta för att göra skillnad för en själv och vidare beröra åskådaren. Några studerande diskuterade frågeställningen personlig – privat utgående från sina berättelser. Dessa studerande upplevde sina berättelser som mindre personliga, men poängterade att var ett val som de var tillfreds med. En av dessa studerande konstaterade att det kräver mod att vara personlig och upplevde att vissa i gruppen varit modiga i sina berättelser. En annan studerande konstaterade att de som var villiga att utelämnat mycket av sig själv också stod för de berättelser som berörde mest. I relation till den här diskussionen betonade många studerande metodens fördel i att aktören själv kan välja hur personlig man är beredd att vara i sin berättelse. De flesta studerande konstaterade att de i detta skede av studierna var mogna att vara mer personliga än vad de skulle ha varit i motsvarande situation om workshopen ägt rum under det första studieåret. Detta märktes förutom i valet av tema även i att de studerande byggde upp sina berättelser av egenhändigt tagna foton och foton från barndomen. Det personliga syntes även i valet av språk i berättelsen, vilket i detta avseende kom att betyda att de studerande gjorde sina berättelser på

det språk som de upplevde som sitt eget, vilket för en del betydde finska och för andra svensk-österbottniska dialekter.

En av de studerande frågade sig om metodens fördel ligger i att det känns tryggare att berätta om sig själv via objekt som bilder på människor och djur. Två av de studerande som upplevde att de vågade vara mer personliga beskriver också att de under processen fick nya insikter och bättre självkänedom som berikat dem både som individer och samhällspedagoger.

Jag är nöjd med min DigiTale, den blev bättre än jag hade tänkt mig och det beror på att jag verkligen gav mig in i uppgiften för att jag ville lära mig en ny metod"... När jag gjorde min DigiTale så lärde jag även känna mig själv bättre, jag insåg saker om mig själv som jag inte visste från tidigare. Jag är en erfarenhet rikare som individ och samhällspedagog! (Studerande1, workshop 1.)

De här reflektionerna påminner om de mer terapeutiska effekterna som DigiTales i vissa fall konstaterats ha. Rule (2004) konstaterar att metoden erbjuder en möjlighet till att genom berättelserna förändra något negativt till positivt. Det här genom att berättaren i skapandet av sin berättelse uppmuntras till att analysera händelser och relationer, vilket skapar perspektiv till det skedda. Peavy (2000) talar på ett liknande sätt om att externalisera problem, att placera det på avstånd och göra det mer objektivt. Det går inte att förändra det som skett, men däremot kan berättelsen återskapas genom att aktören ändrar sitt förhållnings-sätt gentemot det skedda, till exempel så att aktören inte längre ser sig som ett offer. Jag tror att denna effekt är möjlig att nå även i mindre problemfyllda berättelser, vilket det tidigare nämnda citatet antyder.

Igenkännande och empowerment

Synliggörandet av de studerandes berättelser skedde i form av en filmfestival, som avslutade respektive workshopvecka. Synliggörandet bidrar sannolikt även till en känsla av gemenskap i gruppen, samtidigt som de studerande blir delaktiga i varandras verkligheter på ett annat sätt än i vardagen. De studerande beskrev hur de genom att

ta del av varandras DigiTales fick se nya sidor hos varandra, eller som en studerande beskrev det; att hon fått se en ”guldklump av varje människa”. Detta trots att de studerande, efter flera år av gemensamma studier, kände varandra rätt bra. En studerande tyckte att studiekamraterna förändrades i sina DigiTales, vissa av dem talade i ett lugnare tempo än annars och någon annan talade tydligare. Samtidigt beskrev en annan av de studerande det demokratiska i filmfestivalen, att alla fick samma utrymme för att föra fram sin berättelse. Denna reflektion påminner om en annan studerandes kommentar om att filmfestivalen innebar att man i gruppen stannade upp och såg på varandra och de andras berättelser på ett annorlunda sätt än i vardagen. Hon beskrev också att hon blev berörd av de andras berättelser och att hon kände igen sig i flera av dem och fann detta intressant.

Den här kommentaren åskådliggör en annan viktig aspekt av det digitala berättandet; *betydelsen av identifikation för att beröras*. Det förutsätter att åskådaren upplever berättelsen som personlig och genuin. Lambert (2007) konstaterar att DigiTales som berättarform är populär bland åskådare eftersom vi gärna speglar våra erfarenheter i andras; vi blir delaktiga i varandras verkligheter. Detta kan även bidra till en ökad förståelse för varandra och därmed till en känsla av gemenskap. Trots att arbetet med att skapa en DigiTale främst är en personlig process, innebär ett offentligt synliggörande av berättelserna identifikationsmöjligheter för åskådarna. Den som skapat berättelsen får även då en möjlighet till bekräftelse av den egna berättelsen. Bekräftelsen kan vidare bidra till att stärka känslan av empowerment hos individen.

Digitala berättelser i en samhällskontext

Det har inte forskats kring digitalt berättande, däremot existerar människors självupplevda positiva erfarenheter av DigiTales. Resultaten av DigiTales tyder även på dess inkluderande möjligheter och märks i och med att de blivit speciellt populära bland människor med funktionshinder, etniska minoriteter, kvinnor, ungdomar och människor som lider av svåra sjukdomar alltså människor vars

berättelser inte alltid hörs i samhällsdebatten. Populariteten syns i de forum som publicerar digitala berättelser på internet, bland annat Center for Digital Storytelling (<http://www.storycenter.org>) och The Digital Clubhouse, (<http://www.digiclub.org>). Gustavsson (2008) diskuterar ovan nämnda kategoriseringar och hur de formar oss och vårt sätt att förhålla oss till varandra. Inom utbildningsradions projekt ”Rum för berättande” och på dess numera nedlagda hemsidor (www.ur.se/rfb) diskuterades till exempel hur funktionshindrade individer i de digitala berättelserna får beskriva sig själv utgående från sina personliga egenskaper i stället för att som ofta annars i mediasammanhang, endast representera sitt funktionshinder. De digitala berättelserna hjälper således individen att återta makten; berättaren är den som väljer vad hon eller han vill förmedla. I de digitala berättelserna medverkar alla på sina villkor. Resultaten av digitalt berättande har konstaterats främja empowerment och förutom att de kan antas verka i delaktighetsskapande syfte, kan de i vissa fall till och med verka i terapeutiskt syfte för dem som skapat berättelserna.

Kiilakoski (2007) diskuterar delaktighetsbegreppet utgående från individens rättighet till egen identitet och i känslan av att tillhöra en familj, grupp eller gemenskap. Delaktigheten kan förekomma på olika nivåer, i vänkretsen, som aktivitet i föreningar eller i en virtuell miljö. I det sistnämnda avseendet är de internetbaserade forumen för de digitala berättelserna intressanta. Kanske de redan bidrar till att individen känner gemenskap och börjar kommunicera med andra som publicerat berättelser kring liknande teman och erfarenheter. För omgivningen som tar del av berättelserna tjänar de främst i informations- och upplysningssyfte, vilket i sin tur kan innebära början på en samhällsförändring i demokratiserande riktning.

Inom socialkonstruktivism är utgångspunkten att vi människor har liknande erfarenheter och kan relatera till varandras individuella berättelser, eftersom vi till en del delar erfarenheter om vad det innebär att vara människa i det samhälle som omger oss och vilket vi från födseln socialiserats in i (Gustavsson, 2008). *DigiTales* bygger på att individen skapar en berättelse utgående från sin egen verklighet eller delar av

denna. Denna berättelse är individuell till sin karaktär. Ändå påverkas individens berättelse av sammanhanget där hon eller han ingår.

Giddens (2007) och Beck (2005) diskuterar hur globala händelser i allt högre grad påverkar individens liv på det lokala planet. Giddens nämner som ett exempel mångfalden av alternativ som blivit tillgängliga för oss. I detta sammanhang kan jag konstatera att just denna globala utveckling bidragit till att sprida forum för de digitala berättelserna. Beck diskuterar hur globaliseringen även medfört att vi utsätts för risker som idag, till skillnad från i det traditionella samhället, inte är begränsade till tid och rum. Beck konstaterar vidare att detta fått följderna även på individnivå, i form av ett mer oförutsägbart liv med avseende på yrkesval, arbete, parrelationer och familjesammanhållning. Jag tror att detta till en del förklarar det digitala berättandets popularitet. Eftersom individen inte längre kan identifiera sig med något beständigt, finns ett ökat behov av att individuellt konstruera och ständigt omkonstruera den egna livsberättelsen. I detta sammanhang erbjuder DigiTales ett lätthanterligt redskap för individen att skapa sin berättelse och därefter för att synliggöra berättelsen för andra.

Peavy (2000) utgår i konstruktivistisk handledning från att människan uttalar sig utgående från sin verklighet. Enligt Peavy har våra *livsrum* och berättelser krig dem funktionen av att de definierar oss, fast de ständigt också revideras. Livsrummet fungerar som en kompass för vårt beteende. I individens berättelser och beskrivning av livsrummet är jagmetaforen central. Jagmetaforen omfattar fyra centrala jag; *relationsjaget* som omfattar intimsfär och relationer, *kompetensjaget* som omfattar arbetsliv, inläring och intressen, *det fysiska jaget* bestående av kropp och hälsa, samt *det andliga jaget*, omfattande världsåskådning, personlig livsfilosofi och tro. Regionerna i livsrummet hänger samman med varandra, de är olika stora och föränderliga.

Under de två workshoparna kunde jag se de jagmetaforer som Peavy nämner i de studerandes berättelser. Det vanligast förekommande var berättelser berättade utgående från relationsjaget eller det andliga jaget. De studerande som utgick från relationer behandlade ofta sin barndom, andra berättade om relationen till ett gudbarn eller sina katter. De berättelser som berörde värderingar var ofta i mitt tycke

modigt utformade, i dem behandlades bland annat teman som religiös tillhörighet och sexuell läggning, andra berättelser handlade om viktiga platser och hade ofta koppling till naturen. Berättelserna som relaterade till kompetensjaget förekom även ofta, de handlade om en hobby i form av till exempel skidning, dans och resor, en del tog även upp betydelsefulla och avgörande livsval i förhållande till sin hobby. Berättelsen om hälsa och det fysiska jaget, var den ovanligaste, den enda berättelse som tangerade detta tema handlade om träning ur hälsofrämjande synvinkel. Vissa temaområden går förstås in i varandra eftersom de olika delarna i livsrummet bildar en helhet, intressant var ändå se att samtliga områden i livsrummet fanns representerade i de studerandes berättelser. Kanske de personliga relationernas popularitet som tema i de digitala berättelserna kan förklaras just genom att de utgör en så viktig del av vem vi är, att de engagerar oss så mycket att vi vill förmedla dessa berättelser även till andra.

Avslutande diskussion

Vilka egenskaper i DigiTales är det då som får de studerande att uppfatta metoden som meningsskapande samtidigt som den främjar delaktighet och synliggör individen? Det är sannolikt känslan av att dela med sig något genuint och personligt. Metoden är en personlig process, som inledningsvis förutsätter att aktören relaterar till sina minnen och erfarenheter, vilket en del studerande konstaterade att bidrog till deras självutveckling. Vidare kräver berättandet medvetna val i förhållande till tema, vilket tangerar frågor om integritet. I skapandeprocessen aktualiseras frågor om samband och mening på olika områden i livet. Delgivningen av den personliga berättelsen synliggör i sin tur berättelsen för andra och erbjuder därmed en möjlighet till spegling i varandras berättelser och en bekräftelse av den egna berättelsen. Synliggörandet, liksom igenkännandet bidrar vidare till vår förståelse för andra människors verkligheter och gynnar eventuellt inkludering på längre sikt.

DigiTales-metodens personliga grepp är den viktigaste egenskapen i det digitala berättandet. Jag har valt att fördjupa mig i metoden eftersom jag sett dess positiva effekter på individnivå och därmed velat sprida metoden bland de studerande. Då kan de som intresserar sig för digitalt berättande arbeta vidare med metoden i de målgrupper de professionellt kommer att handleda, vilket en del av dem även gjort. För mig som lärare har det dessutom varit berikande att ta del av de digitala berättelser som producerades under workshopveckan; genom dem fick jag se en ny sida i många studerande.

Referenser

- Beck, U. 2005.* Risksamhället. På väg mot en andra modernitet. Översättning Hums, S. Göteborg: Daidalos.
- Center for Digital Storytelling.* Tillgänglig <http://www.storycenter.org> Hämtad 27.4.2012.
- The Digital Clubhouse.* Tillgänglig <http://www.digiclub.org> Hämtad 27.4.2012.
- Giddens, A. 2007.* Sociologi. Fjärde omarbetade upplagan. Översättning Nilsson, B. Lund: Studentlitteratur.
- Gustavsson, A. 2008.* Vår tids specialpedagogik. Ingår i M. Molin, A. Gustavsson & H-E. Hermansson 2008. Meningsskapande och delaktighet. Om vår tids socialpedagogik. Göteborg: Daidalos.
- Kiilakoski, T. 2007.* Johdanto: Lapset ja nuoret kuntalaisina. Ingår i A. Gretschel & T. Kiilakoski. Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Lambert, J. 2007.* Digital Storytelling. Cookbook. Berkeley: Digital Diner Press.
- Peavy, V. 2000.* Konstruktivistisk vägledning. Teori och metod. Stockholm: Trinom förlag AB.
- Rule, L. 2004.* The Art, Skill, Craft, and Magic of Digital Storytelling: A How-Come, How-To Guide. Tillgänglig <http://dsi.kqed.org/index.php/workshops/about/C66/> Hämtad 6.8.2008.
- Rum för berättande.* Tillgänglig <http://www.ur.se/rfb> Hämtad 4.9.2009.